

BLESTEMUL FUKU ÎN OLTENIA

În esență, miniromanul sau bildungsnovella (precizarea autorului) *Ciudata și înduioșătoarea viață a lui Priță Barsacu**, care a primit Premiul de Debut al editurii Polirom pe anul 2018, este o parabolă care relatează destinul scurt și tragic al unui copil lăsat să crească mai mult singur, de capul lui, la periferia săracă a unui sat din Oltenia (zonă din care provine și autorul cărții). Numele lui este Priță Barsacu, dar asta nu contează foarte mult, profilul copilului fiind mai degrabă unul generic, valabil pentru toți copiii cu ceva potențial care trebuie să lupte cu sărăcia și brutalitatea mediului în care s-au născut, și care doar în mod excepțional reușesc să își croiască un destin mai bun.

Priță are o mamă știrbă (un prim indiciu de degradare și sărăcie), cu grave probleme psihice, și un tată alcoolic și abrutizat, care îi ia lui Priță bicicleta cu „optsprezece viteze” pentru a se duce cu ea la serviciu, adică la hidrocentrala din apropiere, unde Marian Barsacu lucrează ca paznic, în timp ce copilului îi revine doar sarcina să se ocupe de buna ei funcționare. Deoarece alți copii din jurul lui primiseră biciclete de la părinții lor plecați la muncă în străinătate, Priță jinduise și el la una, pentru ca în final să o primească de la un necunoscut milostiv, care citise într-un ziar local povestea copilului provenit din mahalaua săracă și care dădea semne de o neobișnuită inteligență și inventivitate. Practic, tatăl îi răpește cu brutalitate copilului visul pe care acesta și-l văzuse împlinit într-un mod cu totul nesperat. Trebuie să spun aici că sunt foarte puține detalii în carte care funcționează doar ca detalii de atmosferă, în planul realismului crunt cu care avem de-a face, fără să capete imediat și o conotație simbolică, ceea ce face, chiar dacă poate părea paradoxal, ca întregul text să pară și mai compact, dar și mai rigid, și să capete un caracter mai general. Cu alte cuvinte, textul este aproape economic, mult prea împachetat, prea strâns în jurul temei sau temelor pe care și le propune.

De asemenea, Priță mai are doi frați mai mari. Unul pare să o ducă mai bine, cât de cât, reușind să își întemeieze o familie și să practice totuși o meserie (dar una disprețuită de ceilalți, pentru că nu este considerată suficient de bărbătească, – cea de brutar), iar celălalt, cel mijlociu, alcoolic ca și tatăl, căruia îi și poartă numele, care se ocupă mai mult cu bățiile prin sat, fie împotriva prietenului său cel mai bun, Median, atunci când se îmbată rău amândoi, fie alături de acesta împotriva altora; din

cauza căror băți sfârșește des prin a ajunge la închisoare. Priță este așadar mezinul care, într-o logică de basm, ne așteptăm să fie special și să reușească ceea ce frații mai mari nu au reușit, să-și depășească condiția. Doar că, faptul că este într-adevăr special, prin pasiunea lui pentru științele naturii, dovedită de insectarul care îl recomandă ca pe un viitor entomolog și datorită căruia și ajunge povestea lui să fie publicată în ziar, curiozitatea intelectuală de care dă dovadă și mai ales prin faptul că reușește să își păstreze o anume candoare și nevinovăție, în ciuda mediului ostil (comparația cu Niculae Moromete este la îndemână), nu îl ajută pe Priță să supraviețuiască condițiilor vitrege. Așa cum imaginația debordantă de care dă dovadă mama lui Priță, Lenuța, în primele semne ale rătăcirii ei, ca atunci când îi povestește băiatului ei mijlociu, proaspăt întors de la închisoare, cum s-a născut mezinul („s-ar fi deschis cerurile peste lume și-au început furtunile, ploile și căldurile pripite, plopii au început dintr-odată să se scuture de puf, de nu mai putea nimeni să iasă din casă fără să orbească, și au început lacurile să bolborosească afară putoarea din mâl, de-au ieșit peștii afară cu burta la soare ca să-și facă muștele cuib în burțile lor” etc.), poate fi interpretată și ca o dovadă de mare sensibilitate și de renunțare nervoasă în fața imposibilității de a ieși din fundătura existențială pe care o reprezintă strada Bricegarilor (numele străzii este și el cât se poate de sugestiv). Pentru că, deși nimeni nu pare să reflecteze asupra propriei condiții pe strada Bricegari, ai cărei locuitori sunt aproape cu totul lipsiți de orice orizont, există totuși și oameni care părăsesc mahalaua, în căutarea unei vieți mai bune, fie mutându-se la oraș, fie mergând să muncească în alte țări.

Celelalte personaje sunt și ele la fel de generice, de la mătușa lui Priță, care își urăște cumnata, Stana, prietena lui Priță, țigăncușa, care rămâne repetentă, până în clasa a IV-a, de mai multe ori, și care se vede nevoită la zece ani să aibă grijă de bebelușul abandonat de fratele ei mai mare și de soția acestuia, Vică, polițistul care preferă să nu se mai amestece în bățiile dintre oamenii din sat, după ce avusese mai demult un episod în care, încercând să aplaneze un conflict, devenise el însuși ținta pumnilor împărțiți cu generozitate de bătauși și mai fusese și ridiculizat pe deasupra, Veta, profesoara care le predă copiilor nu mai puțin de trei limbi, româna, rusa și latina, și care este foarte respectată în sat, pentru că le aplică tot timpul băți „eficiente”

elevilor, uneori chiar la îndemnul părinților, care și ei la rândul lor, pe vremea când au fost elevi, au încasat destule bătaii de la ea. Tot ea este și cea care-i descoperă calitățile lui Priță și îl ajută să ajungă pe prima pagină a ziarului, ca exemplu de talent și ambiție, după ce acesta adusese la școală insectarul în care inventariase el însuși, meticulos, toți gândacii pe care-i găsisse pe câmp și, semn de mare ingeniozitate, chiar și câțiva mormoloci. Și tot ea îi pune la dispoziție lui Priță biblioteca personală, de unde acesta citește toate cărțile despre animale pe care le găsește, și îl salvează de bullying-ul de care are parte în mod constant în curtea școlii. Pentru că, evident, violența se moștenește și agresivitatea mediului își lasă amprenta asupra tuturor caracterelor de pe strada Bricegari, de la vârstele cele mai fragede.

O altă comparație la îndemână (în afară de cea cu Niculae Moromete) este cea dintre Priță și protagonistul romanului lui Augustin Cupșa, *Așa să crească iarba pe noi*, apărut tot în acest an, plasat tot în Oltenia (de data asta la periferia Craiovei) și tot la începutul anilor '90 (deși, în cazul bildungsromanului lui Iulian Bocai, timpul în care se petrece acțiunea este mai puțin important). Pentru că, dacă Priță își ocupă mai tot timpul cu insectele și micile animale ale câmpului, Pisică, eroul lui Cupșa, își petrece aproape tot timpul cu păsările din luncă, pe care le vânează pentru niște traficanți care le vând apoi în Italia. Pisică este și el un tip special, mai tăcut și mai calculat, mai inteligent decât tovarășii lui de braconaj, Edi, Tomi, frații Mânzu și Tobă, deși visul lui cel mai mare este tot să fugă în Italia, unde să facă bani, la fel ca ceilalți „șmecheri.” Pentru că mediul își spune din nou cuvântul.

În timp însă ce vocea narativă din *Ciudata și înduioșătoarea viață...* rămâne în cea mai mare parte detașată, neimplicată, rezumându-se la a face unele observații, ca niște postulate (ca de exemplu: „Fericirea altora are mereu ceva dizgrațios și nesuferit, mai ales când și-o înfățișează ostentativ și acest adevăr l-a băgat pe Marian Jr. la închisoare pentru prima dată”) și la a prezenta întâmplările dintr-un unghi oarecum moralist, nu de puține ori cu ironie, fără să se confunde vreodată cu vocea personajelor (pe care o identificăm imediat datorită limbajul frust, plin de injurături și dezacorduri, dar firesc, deloc exagerat), vocea narativă din *Așa să crească iarba pe noi* îi aparține chiar lui Pisică, deși de la o altă vârstă. Efectul de intimidare care se creează astfel, având în vedere și faptul că Pisică este un personaj care de cele mai multe ori preferă să rămână tăcut, este destul de puternic, același efect lipsind cu desăvârșire

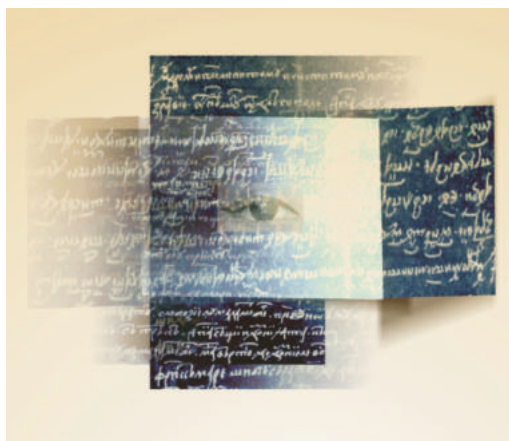
la Iulian Bocai, unde caracterul pedagogic al poveștii se păstrează de la început și până la sfârșit. În ciuda unor scene vii și absolut înduioșătoare. Miniromanul este împărțit în mai multe capitole, care reprezintă tot atâtea etape formatoare pentru Priță, evoluția lui în plan educațional, modul în care își formează concepțiile legate de muncă, morală și sex, toate aceste capitole având titluri suficiente de explicite încât să ne îndrume mereu pașii prin poveste, ca într-un scenariu de film, fără să întâlnim vreun fel de ramificații, ceea ce ne reduce semnificativ libertatea de interpretare. În plus, toată povestea este așezată în ramă, debutând cu teama lui Priță de înec, care este și teama mamei și a întregului sat, așezat cum este pe malul Oltului, care de-a lungul timpului și-a reclamat destule victime și se încheie cum se încheie.

Și ca să închei tot în logica comparațiilor, cred că titlul lui Iulian Bocai, *Ciudata și înduioșătoarea viață a lui Priță Barsacu* face trimitere în același timp la povestirea lui Hemingway *The Short Happy Life of Francis Macomber* și

la romanul lui Junot Diaz, *Scurta și minunata viață a lui Oscar Wao*. În toate cele trei cazuri, titlul are rolul de a-l face pe cititor să înțeleagă încă de la început cât de limitate sunt posibilitățile protagoniștilor de a se dezvolta în sensul pe care și-l propun (sau nici măcar nu și-l propun, ca aici), menținându-l astfel într-o stare permanentă de tensiune și expectativă. În plus, teama lui Oscar Wao (și nu doar a lui) de blestemul fuku, despre care crede că planează asupra familiei lui de mai multe generații și care te poate ucide și doar dacă te gândești la el, are darul de a ne oferi

o cheie clară de lectură încă din start, dat fiind că prejudecățile și superstițiile domină și lumea rurală din care face parte Priță, cu efecte cât se poate de nocive. Motiv pentru care se și înfrânează probabil Iulian Bocai din a evoca această lume (pe care spuneam că o cunoaște și deci îi și aparține întrucâtva) cu prea multă nostalgie, de unde și controlul prea puternic care se simte pe tot parcursul cărții. Sens în care acel „ciudată” din titlu nu cred că se referă în primul rând la viața bietului Priță (care nu e chiar atât de ciudată, dacă stai să te gândești), ci la lumea descrisă în carte, cuvântul înglobând astfel mai degrabă resentimentele autorului față de această lume. Oricum, *Ciudata și înduioșătoarea viață a lui Priță Barsacu* rămâne o carte suficient de înduioșătoare (ceea ce înseamnă că și-a atins scopul), bine scrisă și frumoasă.

* Iulian Bocai, *Ciudata și înduioșătoarea viață a lui Priță Barsacu*, Editura Polirom, Iași, 2018.

Corp de literă (detaliu)